

Prof. Dr. Albert-Peter Rethmann

Oponentský posudek

Denisa Červenková, *De Religione: Jak se křesťanství stalo náboženstvím*, Disertační práce, Praha 2010

D. Červenková představuje a analyzuje v rámci své disertační práce důležitou kapitolu dějin křesťanské teologie, ve které bylo současně stanoveno, v jaké míře jsou schopné se teologie a víra inkulturovat do dané, v našem případě římské společnosti.

Po analýze sebepjetí křesťanství v prvních staletích po Kristu v kapitole 1, autorka popisuje koncept a roli *religio* v římské společnosti pozdní antiky (kap. 2).

Hlavní kapitolu předložené práce představuje kapitola 3, ve které je na základě strukturálně-sémantické analýzy Tertuliánova díla *Apologeticum* reflektována myšlenková cesta, jak křesťanství a křesťanská teologie přijímala pojem *religio* pro popsání vlastní identity a role v římské říši. S přijetím pojmu *náboženství/religio* však nebyl vyřešen problém sebepjetí křesťanů a křesťanské církve vůči jiným („pohanským“) náboženstvím. V kapitole 4 proto autorka analyzuje sebedefinování křesťanského *náboženství* jako *religio vera* u Tertuliána. V závěru představuje D. Červenková výsledky své studie.

Autorka popisuje vývoj posilujících se filozofických hlasů v pozdní antice a ukazuje přesvědčujícím způsobem pokus o křesťanskou odpověď na tento vývoj. Pojem *religio* sloužil u Tertuliána k tomu, aby se křesťanství představilo jako společenství pro veřejnost prospěšné. Tertulián píše svůj spis *Apologeticum* právě zástupcům veřejné správy, a to má, jak autorka disertační práce právem zdůrazňuje (181), význam pro interpretaci interpretovaného díla Tertuliánova. Sebedefinice křesťanství jako *religio* byla spojena s velkým rizikem seberelativizace popř. relativizace vlastního nároku byt *religio vera*. Tertulián volí pro svoji reflexi některé kategorie mimokřesťanského myšlení (zvláště ze stoické školy). Pojem pravdy - pravda je u něj personalizován a totožný s Ježíšem Kristem jako Božím Synem – Tertulián jej rozšiřuje propojením s étosem.

Dalším důležitým aspektem křesťanství je jeho nárok na univerzalitu spásy v Kristu. Zde autorka předložené práce zpracovává trinitární teologii Tertuliána, který se soustřeďuje na reflexi vztahu Boha a Božího Syna. Zdůrazňuje (v obrazné řeči) soupodstatnost Božího

Syna a Boha. Nevynechává ani nedostatky popř. limity Tertuliánovy teologie, které Červenková vidí hlavně v některých obrazech používaných Tertuliánem a označujících vztah mezi Otcem a Synem. Církev vidí Tertulián – a na to upozorňuje autorka právem – především jako tělo bratrského společenství. Velmi přesvědčivé jsou autorčiny reflexe vztahu mezi vírou a náboženstvím v závěru disertační práce. Tertuliánovi se podařilo formulovat gnozeologický a dogmatický aspekt víry „s etickou stránkou náboženství a jeho sociálními strukturami“ (189).

I když rolí oponenta je vypracovat seznam nedostatků disertační práce, musím v případě práce D. Červenkové vyjádřit především svůj respekt před výkonem, který tato práce představuje.

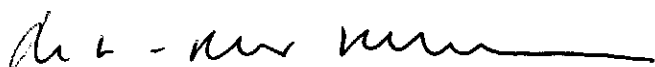
Zásluha předložené práce spočívá v tom, že analyzuje – zde lze spatřovat její prvenství - vývoj křesťanství a teologie v prvních stoletích pomocí kategorie *religio*, a to na vysoké vědecké úrovni. Přitom navazuje na významnou práci Maurice Sachota (*L'invention du Christ. Genèse d'une religion*, Paris 1998) a recipuje studie z české a hlavně italské a francouzské jazykové oblasti. Výběr (obsah a rozsah) zpracované literatury svědčí o intenzivní badatelské práci autorky. D. Červenková ukazuje, že se velmi dobře orientuje v dějinách teologie prvních století křesťanství (kap. 1, 2 a 3.1). Stěžejní část disertační práce představuje vlastní analýza pramenů, zvláště Tertuliánova díla *Apologeticum* v kapitole 3. Autorka dokazuje ve své velmi pečlivě provedené strukturálně-sémantické analýze, jak se Tertuliánovi daří prohloubit sebedefinici křesťanství a zároveň nalézt prostředky komunikace při vykládání křesťanské víry, které zpřístupňují tuto víru lidstvu oné doby a dané římské kultury. Odvážná odvaha, kterou takový teologický pokus předpokládá a která nebyla nezbytná jenom v Tertuliánově době. Odvaha vyjadřovat víru v Boha Ježíše Krista je nezbytná i dnes s ohledem na početné množství kultur a subkultur v evropských společnostech i kulturách v Africe, Asii a Latinské Americe, kde se křesťanská víra chce svým způsobem inkarnovat jako v časech od dob Tertuliána v Evropě. Nárok na univerzální význam spásy v Ježíši Kristu na nás tento požadavek klade.

Malé ortografické chyby (jako např. akcenty v řecké citaci na str. 185) jsou zanedbatelné. Řecká slova by měla být všude napsána stejným způsobem (řeckými písmeny), rovněž i na str. 99 „chriein“. Slovo „latreia“ je přineseno v řecké verzi, avšak na str. 104 je určitě

míněna latinská verze slova, čili „latría“. Lze také konstatovat, že práce prošla zřejmě důkladnou jazykovou korekturou.

Svou prací dokazuje autorka, že je jednou z nejnadějnějších teoložek v České republice. Jako oponent si dovoluji vyjádřit svoji naději, že D. Červenková bude v teologické práci intenzivně pokračovat, zvláště v souvislosti otázky teologie náboženství a sebedefinice křesťanství v dnešních, velmi rozmanitých kulturách a subkulturách evropských i mimoevropských společností.

Frankfurt nad Mohanem, Praha, 6.9.2010

Prof. Dr. Albert-Peter Rethmann